

Обставини справи

Справа стосувалася неналежного проведення ісландськими органами влади ефективного розслідування скарги заявниці про сексуальні домагання, а також звинувачень у дискримінації за ознакою статі при розгляді таких справ. У своїй скарзі заявниця посилялася на статті 2, 8 та 14 Конвенції.

19 червня 2019 року 16-річна заявниця повідомила поліцію, що чотири дні тому вона зазнала сексуального насильства з боку 23-річного чоловіка, О.

Згідно з її заявою, 14 червня 2019 року заявниця відвідала фестиваль. До інциденту вона не знала О. Вранці 15 червня вона пішла до намету свого колеги. О 6:20 ранку вона надіслала своєму другові відео, на якому було видно, що вона відчувається зле. На відео також було видно потилицю О. Заявниця стверджувала, що під час знімання О. обмацував її без згоди, хоча на відео цього не було видно.

Заявниця заявила, що потім вона знепритомніла через інтоксикацію, а прокинулася приблизно о 8:00 ранку в спідній білизні, але зі спущеними штанами і піднятим до грудей светром. Прийшовши до тями, вона згадала, що чула, як розстібають ремінь. О. був поруч з нею, знявши светр і розстібнувши ремінь.

За словами заявниці, О. торкався її грудей і геніталій як через одяг, так і під ним. Вона стверджувала, що, вона приблизно тричі намагалася відштовхнути його. Вона заявила, що сказала О. зупинитися, але він не зробив цього, поки їй не вдалося вийти з намету. 15 червня 2019 року заявниця звернулася до найближчого пункту невідкладної допомоги жертвам сексуального насильства. Вона відмовилася від пропозиції пройти гінекологічне обстеження, але заявила, що хоче пройти тестування на венеричні захворювання. Оскільки заявниця була неповнолітньою, про це було повідомлено Службу захисту дітей.

Заявниця дала свідчення поліції після повернення додому 19 червня 2019 року. Також, вона надала поліції копію відео, яке надіслала своїй подрузі в ніч інциденту.

О. був допитаний 15 липня 2019 року. Він заперечив свою провину, але визнав, що його вчинок був «трохи неправильним», оскільки він діяв, не «запитавши її». Він стверджував, що, коли зайшов у намет спати, то знайшов там заявницю, «якусь напівсонну, сплячу чи щось таке», їй було холодно, і вони почали обійматися, щоб зігрітися. Він заявив, що поклав руку під її светр і торкнувся її грудей, але стверджував, що між ними був бюстгальтер і що він негайно зупинився, коли помітив, що їй некомфортно і вона «тремтить». Він заявив, що заявниця покинула намет через деякий час після цього інциденту. На запитання про його наміри, коли він торкався її грудей, він заявив, що не назвав би це сексуальним, пояснивши, що вважав це зручною позою. Він заперечив будь-який намір вступити з нею в сексуальні стосунки, заявивши, що знав, що вона є неповнолітньою. Коли йому показали відеозапис, наданий заявницею, він впізнав себе, але пояснив, що намагався її обійняти.

Справа була розслідувана в першу чергу відповідно до статті 199 Загального кримінального кодексу (далі – ЗКК) щодо сексуального домагання. З червня по серпень слідчі зібрали свідчення осіб, які не були безпосередніми свідками інциденту. Вони підтвердили слова заявниці та зазначили, що бачили її невдовзі після події; вони описали її як шоковану і травмовану. Один свідок описав інцидент на іншому фестивалі, коли вона побачила О., що спричинило панічну атаку і виклик швидкої допомоги. Троє свідків повідомили, що в ніч, про яку йдеться, отримали від заявниці повідомлення через Snapchat, в яких заявниця розповіла їм про сексуальні домагання чоловіка, який не випускав її з намету, і надіслала фотографії, на яких вона плакала, а також фотографію голови чоловіка на її грудях. Повідомлення не були збережені як докази, однак поліція отримала знімок екрана з обміном повідомленнями між двома з цих свідків.

У лікарняному звіті відділення невідкладної допомоги зазначено, що заявниця раніше отримувала психологічну підтримку в Дитячому будинку (Barnahús) у зв'язку з попереднім інцидентом або інцидентами сексуального насильства.

30 березня 2020 року окружний прокурор припинив провадження, дійшовши висновку, що ухвалення обвинувального вироку є малоімовірним. У обґрунтуванні йшлося про обмежену пам'ять заявниці про події, що послаблювало доказову базу. Також, щодо медичного висновку про відвідування заявницею відділення невідкладної допомоги, прокурор зазначив, що він не містив інформації про вчинені порушення. Прокурор зауважив, що було мало доказів на підтвердження того, що О. зґвалтував заявницю, і що для застосування статті 199 ЗКК необхідно було б встановити намір сексуального домагання. У даній справі перевага була надана О., який визнав, що торкався грудей заявниці під її одягом, але заявив, що він негайно припинив це, коли зрозумів, що вона не давала на це згоди.

7 травня 2020 року заявниця подала апеляцію до державного прокурора. Вона стверджувала, що зізнання О. в тому, що він торкався її, коли вона спала, є достатнім для висунення обвинувачення в сексуальних домаганнях або порушенні її почуття пристойності. Вона також надіслала копію поліцейського протоколу, який підтверджує, що в липні 2019 року їй знадобилася допомога після зустрічі з О. на міському фестивалі.

Посилаючись на статті 2 та 8 Конвенції, заявниця скаржилася, що національні органи влади не забезпечили ефективного захисту її сексуальної автономії. Однак, Суд поставив сторонам питання відповідно до статей 3 та 8. Крім того, заявниця скаржилася відповідно до статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8, що вона зазнала дискримінації як жінка у здійсненні своїх прав, передбачених Конвенцією.

Оцінка Суду

Щодо стверджуваного порушення статті 8 Конвенції

ЄСПЛ нагадав, що поняття приватного життя відповідно до статті 8 Конвенції охоплює як фізичну, так і психологічну недоторканність (див. рішення у справі A and

B v. Croatia, № 7144/15, § 106, від 20 червня 2019 року). Державні органи мають позитивне зобов'язання забезпечувати захист від втручання приватних осіб у недоторканність особи (див. рішення у справі *C. v. Romania*, № 47358/20, §§ 62–63, від 30 серпня 2022 року, та *Remetin v. Croatia* (№ 2), № 7446/12, § 70, від 24 липня 2014 року). Обов'язок забезпечувати захист покладає на Держави позитивні зобов'язання, по-перше, криміналізувати всі сексуальні дії без згоди (див. рішення у справах *M.C. v. Bulgaria*, № 39272/98, §§ 150–53, ЄСПЛ 2003–XII, та *J.L. v. Italy*, № 5671/16, § 117, від 27 травня 2021 року), а по-друге, забезпечити виконання цих правових положень шляхом оперативного та ретельного розслідування та судового переслідування (див. рішення у справах *Z v. Bulgaria*, № 39257/17, § 67, від 28 травня 2020 року; та *L. and Others v. France*, № 46949/21 та 2 інших, § 193, від 24 квітня 2025 року).

Суд зазначив, що істотне зобов'язання включає обов'язок створити правову та інституційну базу, що забезпечує належний захист від усіх сексуальних дій без згоди. Хоча Держави зберігають свободу розсуду щодо того, як визначати такі злочини та як їм протидіяти, Суд підтвердив, що сучасні стандарти визнають відсутність згоди центральним елементом злочину, а не застосування фізичної сили. Будь-який правовий або прокурорський підхід, який вимагає доказу фізичного опору, ризикує не захистити сексуальну автономію та сприяти безкарності. Відповідно, національне законодавство повинно забезпечувати, щоб усі сексуальні дії без згоди були криміналізовані та ефективно переслідувалися, в тому числі у випадках, коли жертва не чинила фізичного опору.

Процесуальне зобов'язання передбачає обов'язок національних органів влади проводити ефективне розслідування достовірних заяв про сексуальне насильство. Щоб бути ефективним, розслідування повинно бути здатним привести до виявлення та покарання винних і повинно бути ретельним, неупередженим та своєчасним. Влада також повинна забезпечити, щоб процедура проводилася таким чином, щоб захистити жертв від повторної віктимізації, вживаючи відповідних заходів для пом'якшення стресу та уникаючи гендерних стереотипів або моралізаторських коментарів. Хоча прямі докази відсутності згоди не завжди можуть бути доступними, основна увага в ході розслідування повинна зосереджуватися на тому, чи була надана дійсна згода (див. згадане рішення у справі *M.C. v. Bulgaria*, § 181, та рішення у справі *M.G.C. v. Romania*, № 61495/11, § 72, від 15 березня 2016 року).

Суд повторно наголосив, що у випадках, коли діти могли стати жертвами сексуального насильства, позитивні зобов'язання за статтею 8 вимагають ефективного забезпечення права дітей на те, щоб їхні найкращі інтереси були головним критерієм, а їхня особлива вразливість та потреби були належним чином враховані (див. згадане рішення у справі *L. and Others*, § 201; та рішення у справі *X and Others v. Bulgaria* [ВП], № 22457/16, § 192, від 2 лютого 2021 року, та судова практика, наведена в ній).

В контексті цієї справи Суд зазначив, що ісландське законодавство криміналізує весь спектр сексуальних дій без згоди, від зґвалтування відповідно до

статті 194 до сексуальних домагань відповідно до статті 199 ЗКК. Стаття 199 охоплює поведінку сексуального характеру, що не досягає рівня статевого акту або інших сексуальних стосунків, включаючи погладжування, обмацування або мацання геніталій або грудей іншої особи під одягом або поверх нього. У пояснювальних матеріалах уточнюється, що верхня межа статті 199 досягається, коли інтенсивність або тривалість дотиків посилюється, наприклад, шляхом проникнення пальців, що підпадає під статтю 194. Таким чином, законодавство карає дотики сексуального характеру, які, залежно від їх інтенсивності або тривалості, можуть залишатися в межах статті 199 або становити «інші сексуальні стосунки», що караються як зґвалтування відповідно до статті 194.

Стаття 194 розрізняє зґвалтування через відсутність згоди шляхом насильства, погроз або примусу в першому абзаці та зґвалтування шляхом обману або експлуатації, включаючи випадки, коли жертва перебуває в несвідомому стані, спить або іншим чином «не здатна чинити опір діянню або розуміти його значення» у другому абзаці. Хоча відсутність згоди прямо згадується лише в першому пункті, у пояснювальній записці уточнюється, що другий пункт охоплює ситуації, коли жертва не має здатності дати згоду. Натомість стаття 199, хоча й зосереджена на згоді, не згадує прямо вимогу згоди та не визначає ситуацій, коли жертва вважається нездатною дати згоду.

Здається, що в цьому випадку це законодавче розрізнення призвело до надмірно вузького підходу прокуратури. Хоча кваліфікація тверджень заявниці за статтею 199 видається адекватною за обставинами справи, органи влади дійшли висновку, що існують обґрунтовані сумніви щодо того, чи мав О. необхідний намір домагатися. При цьому вони не провели ретельну оцінку, відповідно до національного акценту на згоді та прецедентного права Суду щодо сексуальної автономії, чи міг О., з огляду на обставини, припустити, що згода була надана.

Суд зазначив, що О., доросла особа, визнав, що він увійшов до намету, де заявниця, шістнадцятирічна дівчина, спала або напівспала, ліг поруч з нею, почав «обійматися» і поклав руку під її светр на її груди, не отримавши попередньої згоди. У цьому зв'язку він визнав, що заявниця не торкалася його у відповідь і що між ними не відбувалося жодної розмови. Попри на ці зізнання, національні органи влади прийняли його твердження про те, що контакт не мав сексуального характеру і що він припинив його і на цій підставі дійшли висновку, що суб'єктивний елемент умислу відповідно до статті 199 не був достатньо встановлений для продовження кримінального переслідування.

Суд повторно наголосив, що головним питанням у даній справі є те, чи виконали національні органи влади своє позитивне зобов'язання застосовувати правову базу таким чином, щоб встановити факти та, у разі необхідності, притягнути винуватця до відповідальності. Ця оцінка повинна бути зосереджена на згоді.

Суд вважав, що сексуальні дотики, ініційовані в обставинах, описаних О., повинні підлягати найсуворішому контролю з боку органів влади. Ключовим елементом було не те, чи О. припинив свої дії, коли відчув дискомфорт, а те, що він

ініціював сексуальний контакт без попередньої згоди заявниці, яка, хоча і досягла мінімального віку для сексуальної згоди, все ще була неповнолітньою. Нездатність оцінити визнані дотики відповідно до стандарту, заснованого на згоді, сформульованого як у національному, так і в міжнародному правовому полі, означала, що розслідування не було спрямовано на встановлення факту сексуального контакту без згоди і, таким чином, не забезпечило на практиці захист фізичної та психологічної цілісності заявниці.

З огляду на визначений вище вирішальний недолік, а саме нездатність органів прокуратури застосувати стандарт, заснований на згоді, до визнаних дотиків, Суд, не висловлюючи думки щодо вини О., доходить висновку, що відбулося порушення процесуального аспекту статті 8 Конвенції.

Щодо стверджуваного статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8

Щодо загальних принципів, що стосуються дискримінації в контексті домашнього та сексуального насильства, Суд посилався на своє нещодавнє рішення у справі *M.A. v. Iceland* (№ 59813/19, § 62, від 26 серпня 2025 року).

Оскільки заявниця не стверджувала про індивідуальне дискримінаційне ставлення, Суд повинен був перевірити, чи надала вона очевидні докази структурної упередженості або непропорційного впливу, здатні перекласти тягар доказування на Уряд.

Суд вважав, що той факт, що сексуальне насильство в Ісландії переважно зачіпає жінок, сам по собі не свідчить про дискримінаційну політику або поведінку з боку органів влади. Суд зазначив, що Ісландія посідає високе місце в міжнародних рейтингах гендерної рівності та провела численні реформи, спрямовані на боротьбу із сексуальним насильством, включаючи законодавчі зміни, що запроваджують систему, засновану на згоді.

Матеріали, представлені Суду, не свідчать про те, що працівники поліції або прокурори намагалися відрадити заявницю від подання скарги, натякали на її провину або виявляли упереджене ставлення до жінок-жертв.

Суд звернув увагу на той факт, що статистичні дані не підтверджують, що справи, в яких фігурують чоловіки-жертви, розглядаються органами влади по-іншому.

Суд зазначив, що на відміну від справ, в яких статистичні розбіжності були частиною більш широкої тенденції, що свідчила про систематичні недоліки або стереотипне мислення органів влади, матеріали у цій справі не розкривають інституційних упереджень або тенденції до прийняття дискримінаційних рішень і не є достатніми для висунення припущення про дискримінацію.

Нарешті, ЄСПЛ звернув увагу, що застосування однакових стандартів доказування до справ про сексуальне насильство та інших насильницьких злочинів саме по собі не є дискримінацією; що немає жодних ознак того, що докази, характерні для справ про сексуальне насильство, систематично ігнорувалися; а виявлені в даній справі процесуальні недоліки не свідчать про гендерну

упередженість або непропорційний ефект, а скоріше відображають помилку в юридичному аналізі визнаної поведінки.

Суд виснував, що заявниця не надала достатніх доказів для встановлення *prima facie* випадку структурної упередженості або непропорційного ефекту, здатного перекласти тягар доказування на Державу.

Відповідно, не було порушення статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8.

Висновок

Порушення процесуального аспекту статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Відсутність порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтею 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 13 січня 2026 року й набуло статусу остаточного 13 квітня 2026 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.